

# Passen & meten I

*Over het verband tussen Passend Onderwijs, HGW, OGW en PLG*

Het inrichten van Passend Onderwijs kan op verschillende manieren vorm krijgen. Het al dan niet slagen van de invoering van passend onderwijs heeft deels te maken met de financiën die voor dit doel vrijgespeeld kunnen worden, maar heeft voor een groot deel ook te maken met de professionals die het uitvoeren. Over dit laatste aspect kan gebruikt gemaakt worden van een goede mix van componenten.  $HGW+OGW+PLG=Passend\ Onderwijs$ . Alvorens die mix te verduidelijken, moeten we eerst de wereld van Passend Onderwijs eens nader bekijken.

## Paradox

De dagelijkse gang van zaken op een moderne basisschool laat niet meer het beeld zien van weleer. Een willekeurige groep binnenlopend nemen we niet langer meer de leraar waar die klassikaal frontaal aan de kinderen overdraagt wat hij of zij weet. 'Mond dicht en luisteren' is er niet vaak meer bij. Gelukkig maar, hoewel er iets paradoxaals zit in de vergelijking van het onderwijs van vroeger en nu.

Vroeger kreeg je op de lagere school een basis-hoeveelheid aan lesstof, waar je – uiteindelijk al dan niet in het hoofd beklijft - een vak mee leerde, bijvoorbeeld een vak als kleermaker. Als leerling moest je zelf zoveel mogelijk proberen om van de lesstof iets te maken, de leerkracht legde het aan iedereen hetzelfde uit. Snapte je het niet, legde hij of zij het gewoon nog een keer uit, deelde het desnoods op in kleine stukjes en dan moest het wel goed gaan. Ging het niet goed, had je gewoon pech. Achteraan zitten en

onvoldoendes incasseren en veel zinloze tijd doorbrengen was je lot. De rollen zijn nu als het ware omgedraaid. De leerkracht van nu is een klassenmanager en de leerlingen zijn de doelgroep die maatwerk vraagt. Waar in een grijs verleden de standaard-les voor alle leerlingen werd gegeven, is de leerkracht nu zelf als een kleermaker: vakwerk en op maat gesneden. Ooit liet ik een maatpak maken voor mijn trouwdag. Wat een bijzondere ervaring. De man, een echte vakman, vroeg me het hemd van mijn lijf. Wat was mijn smaak, welke kleuren vond ik mooi, in welk jaargetijde de trouwdag viel en noem maar op. Daarnaast bleef hij aan het meten: de hals, de schouderbreedte, beenlengte en ga zo maar door. In mijn gedachten moest hij toch al lang weten welke maat ik ongeveer had. Maar

nee, het was een vakman: met 'ongeveer' nam hij geen genoegen, het moest maatwerk zijn. Het uiteindelijke resultaat was prachtig. Van de metafoor naar het onderwijs: waar vroeger leerlingen zelf hun maatwerk moesten maken, is het in deze tijd de leerkracht

die het maatwerk levert. En dat mogen we verwachten van dit nobele beroep, vakmanschap en kunde, met het doel om het beste uit de kinderen te halen, om al hun talenten te vinden en uit te pakken (Van Lieshout, 2002).

## Transformatie

Waarom is dat een goede ontwikkeling? De onderwijspraktijk heeft in de laatste 10 jaar een transformatie ondergaan. Deels gevoed vanuit een ambitieuze overheid, anderdeels gevoed vanuit een groeiend vakmanschap en een veranderende maatschappij, maar grotendeels gevoed door erkenning van 'missers' uit het verleden. Te veel mensen belandden aan de zijlijn van het speelveld dat maatschappij wordt genoemd (PO-Raad,



2011). Dat zet aan tot het nemen van maatregelen. Een onaanvaardbare hoeveelheid mensen die genoeg talenten bij zich heeft, maar die onder andere door het onderwijssysteem niet adequaat aangeboord zijn. Maatschappelijk falen, psychische nood en sociale problematiek bij hen tot gevolg hebbend. Een dergelijke negatieve spiraal begint eerder dan wij denken. Op de basisschool – het woord zegt het al- wordt de basis gelegd van het ‘succes’ in de maatschappij (lees o.a. Kohnstamm, Piaget, Langeveld). Succes of falen in de basisschoolleeftijd is bepalend voor de kansen in de maatschappij (Angenent, 2006). Immers, hoe is het mogelijk dat er zoveel uitval is van leerlingen op VO-scholen? Een mens is van nature nieuwsgierig en leergierig. Hoe kan het bestaan dat een kind zich afsluit van de wereld die hem of haar wat leert? Gelukkig is het onderwijs steeds meer toegesneden op het kind anno nu, met de kennis van vandaag, in de maatschappij van heden. Het klassikale frontale onderwijsmodel van vroeger voldoet niet meer in onze tijd. De transformatie die is ingezet gaat door, het is een transactioneel proces.

### Lastige leerling?

Je zult het als leerkracht maar hebben, een nieuwe leerling in de groep met het volgende specifieke profiel:

- druk, impulsief
- grensoverschrijdend gedrag
- weerstandsgedrag en oppositioneel
- forse spellingsproblematiek (dyslexie?)
- zwakke concentratie
- in de groep dominant
- problematische thuissituatie: incompetente pleegmoeder, ouders onbekend

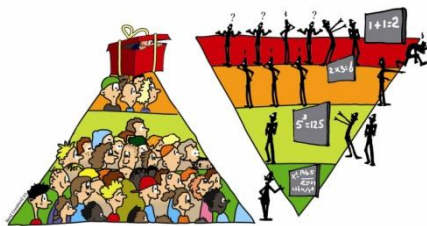
Leerkrachten zijn geneigd om hun radertjes meteen te laten draaien: hier moet een diagnose worden gesteld, een remediërend pakket worden aangeboden, verwerkt en geëvalueerd. Wie de film *Kruimeltje* kent, herkent vast de hoofdfiguur in het

bovenstaande profiel. Het bijzondere is dat de meeste mensen waarschijnlijk een positief beeld van dit jongetje hebben gekregen na het kijken van de film. Het is een doorzetter, heeft een duidelijke wil, heeft gevoel voor humor, lef, moed, toont initiatief en is zowel muzikaal als sociaal intelligent. Twee beelden op één en hetzelfde kind met een wezenlijk verschil in benadering. Het ene beeld beschrijft precies wat het probleem van het kind is; het andere wat de sterke kanten zijn van dit kind. Het laatste beeld blijkt veel effectiever te werken in de onderwijspraktijk dan het eerste (Pameijer & Van Beukering, 2004). Bovendien doet het naar mijn persoonlijke smaak veel meer recht aan de talenten van elk, uniek kind. Laten we overigens niet de zaken te mooi voorspiegelen: als leerkracht kun je stevig uitgedaagd worden als je een nieuwe ‘lastige’ leerling krijgt met het beschreven profiel. Toch is het in het licht van *Passend Onderwijs* goed mogelijk om een stevig mannetje als *Kruimeltje* te plaatsen in een reguliere setting.

### Opdracht en uitdaging

Het zal geen uitzondering zijn dat een goedwillende leerkracht roept dat een leerling als hierboven geschetst een te moeilijke opgave is. “We moeten ook nog rekening houden met de andere, *gewone* kinderen!” en “Ik ben al blij als hij rustig is, laat staan dat er van leren nog iets terecht komt...”. We moeten toch echt af van het beeld dat kinderen met een specifiek profiel enge wezens zouden zijn waar alleen zeer deskundige onderwijzers en zorgverleners mee overweg kunnen. Het zijn kinderen waarvan de ontwikkeling belemmerd wordt (Van Lieshout, 2002). Denk aan de basis, aan vakmanschap en liefde voor elk uniek kind. Overigens zijn er intussen zoveel kinderen met enige vorm van DSM IV-classificatie, dat ik pleit voor een nieuw etiket GOK, Gemiddeld Ontwikkeld Kind. Elk kind is uniek en alle kinderen hebben hun eigen specifieke profiel,

of deze in te delen is in een DSM-classificatie of niet. Als leerkracht heb je de verantwoordelijkheid voor alle leerlingen in een aan jou toegewezen groep. De samenstelling van de groep bepaalt de mate van arbeidsintensiviteit van het werk. Groepen anno 2011 zijn niet meer een cohesie van gemiddelde leerlingen. Bijna elke groep 'bijzondere' kinderen is vertegenwoordigd in een doorsnee groep basisschoolkinderen.



Daar zit een uitdaging en een opdracht in, niet een grens. Uitdaging omdat je als leerkracht over de tools moet beschikken om een arbeidsintensieve groep te leiden en een opdracht omdat de school verantwoordelijk is voor het realiseren daarvan. Het is geen grens, omdat schoolteams tot veel meer in staat zijn dan aanvankelijk gedacht werd. De term Passend Onderwijs komt van de metafoer om het onderwijs passend te maken op de inclusieve populatie, in principe zonder uitsluitingen.

## Paradigmashift

Een paradigma is een constellatie van algemene theoretische aannames, overtuigingen, waardes en technieken voor de toepassing ervan, die de leden van een bepaalde groep gemeenschappelijk hebben (Jansen & red., 2005). Binnen het dominante paradigma zijn zaken wel of niet mogelijk, vallen keuzes binnen of buiten grenzen en zijn oplossingen wel of niet toereikend. De komst van het Passend Onderwijs veronderstelt (of bewerkstelligt) een wisseling van paradigma's,

een paradigmashift. Er moet anders gedacht, geredeneerd, gehandeld, geïnnoveerd, geassocieerd en gecommuniceerd worden om het onderwijs klaar te maken voor een nieuwe 'look'. Oud gedachtegoed moet afgelegd worden om ruimte te geven aan nieuwe inzichten. Verouderde didactische principes moeten vervangen worden om lucht te geven aan *alle* kinderen, niet alleen de verbaal sterke kinderen. Denken van onderwijzers moeten gerestyled worden om te denken in kansen in plaats van beperkingen. Denk aan het voorbeeld van Kruimeltje: in het verleden bleken leerkrachten uitstekende 'defectdenkers' te zijn. We wisten precies te benoemen wat een kind allemaal niet kan. Tegelijkertijd knelt het 'defectdenken' de creatieve weg van mogelijkheden zien tot het inzetten van sterke kanten van een kind af. De paradigmashift kan gemaakt worden door de organisatie als geheel in een cyclisch proces te transformeren. Een beproefde manier om bedrijfsmatige veranderingen te bewerkstelligen is de Plan-do-check-act-cyclus. (Deming, 1986).

## Samenvattend

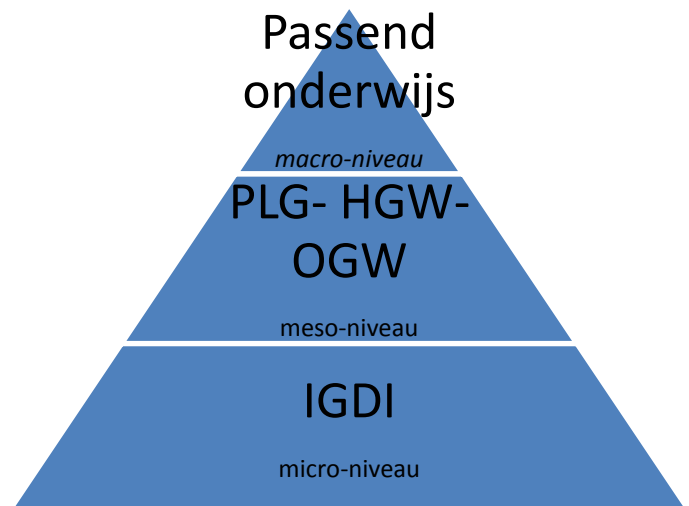
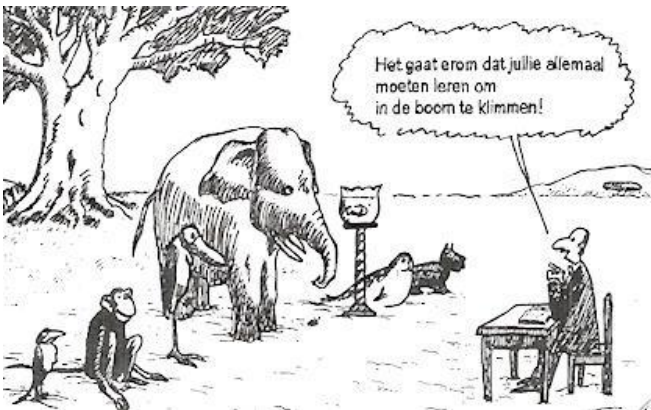
Om het Passend Onderwijs kans van slagen te geven is het cruciaal dat er een paradigmashift tot stand komt. Anders denken, anders benaderen. Als je steeds doet wat je altijd deed, zul je krijgen wat je altijd kreeg. In de tijd van traditioneel onderwijs kreeg je als leerkracht geen kinderen in de groep die een bijzonder andere aanpak nodig hadden. Die werden doorverwezen naar het SBO of SO. We kennen de cijfers van kinderen die buiten de boot vallen, verhalen van volwassenen die dagelijks aanlopen tegen de ontkenning van hun talenten. Als de paradigmashift bereikt wordt, de oude natuur afgezworen, is het enkel een kwestie van de keuze voor de juiste modellen om de dagelijkse lespraktijk af te stemmen en passend te maken. Daarover gaat deel 2 van Passen en meten.

# Passen & meten II

In het vorige artikel is nader gekeken naar de wereld van het Passend onderwijs. Een paradigmashift is van belang om het te laten slagen. Anders denken, anders doen. Hoe zit het met de praktijk? In het ideaalbeeld staat er op een mooie zonnige maandagmorgen wel een groep kinderen te wachten, allemaal verschillend van profiel. Daarom is het essentieel om de onderwijspraktijk goed te organiseren.

## Passende onderwijspraktijk

Om paradigmashift van missend naar passend onderwijs te bereiken is het van belang dat het casco van het onderwijs gezond in elkaar steekt. Een vitale lerende, professionele organisatie is daarbij van belang, de Professionele LeerGemeenschap (PLG). Een team van professionals is belast met de verantwoordelijkheid voor goed onderwijs voor alle kinderen (zie verder). Deze groep van professionals werkt dagelijks met de kinderen. Hun werk is te typeren als Passend Onderwijs op microniveau. Op macroniveau zijn er door het schoolteam een aantal keuzes te maken. Met welk onderwijsmodel werken we, wat is de manier waarop we kennis overdragen, wat zijn speerpunten in het schoolbeleid, wat zijn de grenzen van de zorg en waar willen we naar toe? Het zijn deze keuzes op schoolniveau die een school maken tot een onderwijsconcept dat past binnen het plaatje van Passend Onderwijs. Als er gemeenschappelijke visie is, is er een koers te bepalen (Kim, 2001).



Hier komen we aan bij de keuze voor de koers PLG-HGW-OGW op mesoniveau en IGDI op microniveau. Met de koers van Passend Onderwijs op mesoniveau is de koers op alle niveaus helder.

De mix van deze onderwijskundige stromingen geeft de leerkracht, de professional die uiteindelijk het Passend Onderwijs moet vormgeven, een antwoord op de vragen:

- Hoe kan *ik* de kinderen tot hun recht laten komen? (PLG)
- Hoe zie ik het kind, wat is mijn grondhouding? (HGW)
- Hoe draag ik de kennis adequaat over? (IGDI)
- Hoe ik haalbare en effectieve doelen stellen in mijn onderwijs? (OGW)

Elke leerkracht zou zich dit moeten afvragen. De vragen voeren terug op het vakmanschap. Hoe zie ik mijn publiek, hoe breng ik mijn vak over en hoe beoordeel ik dat, in relatie tot de vraag hoe ik daar beter in kan worden. Wat een moderne opvatting van vakmanschap!

## Professionele LeerGemeenschap (PLG)

Anders dan vroeger is het vak leerkracht een flexibel beroep. Vroeger leerde je het vak en

de kneepjes op de kweekschool en herhaalde die verworven constellatie tot je pensioen. In onze huidige postmoderne tijd is er gelukkig meer aandacht voor de dynamiek van de samenleving. Ook is er meer oog voor de mogelijkheden die een mens heeft. Het spreekwoord 'je bent nooit te oud om te leren' is meer dan eens van toepassing op het onderwijs zelf. 'Teach what you preach' is het devies. Laat kinderen leren en doe zelf ook mee!

Om het begrip professionele leergemeenschap (PLG)nader toe te lichten, geven we een omschrijving: *Een professionele leergemeenschap verwijst naar het permanente samen delen, onderzoeken en verbeteren van de praktijk van leerkrachten en schoolleiding om zo het onderwijs aan de leerlingen te verbeteren (...)* Een PLG is een gemeenschap van voortdurend onderzoek en verbetering (Hord, 1997). Het accent ligt op het samen leren over de onderwijspraktijk, met de expliciete bedoeling deze te verbeteren.

De PLG heeft de volgende karakteristieken (Verbiest, 2003):

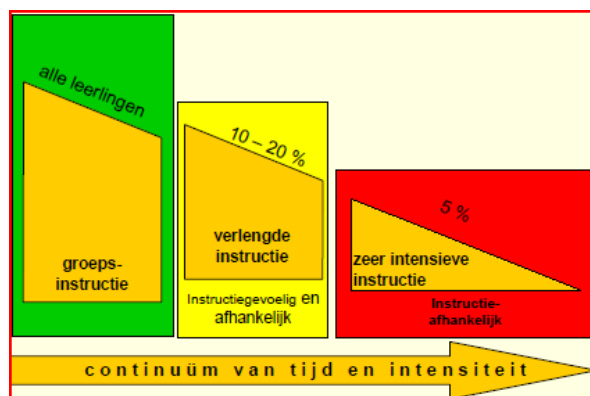
1. Het ontwikkelen van een duidelijke, expliciete en gedeelde visie.
2. Het leren van leerlingen is het brandpunt.
3. Professionele praktijken bespreken impliceert deprivatisering van het werk.
4. Ondersteunend en gedeeld leiderschap.
5. Collectieve leerprocessen.
6. Reflectieve dialoog.
7. Ondersteunende structurele condities.
8. Belang van competenties.

De PLG is de basis van de school, het casco. De vakmensen die daadwerkelijk met de kinderen werken, zijn onderdeel van een team, een gemeenschap. Stuk voor stuk vakmensen met specifieke competenties. Binnen de PLG is er dan ook volop ruimte voor specialisaties. Als de PLG goed vorm krijgt, is de professionele cultuur als basis voor het werken met OGW/HGW solide.

In het licht van Passend Onderwijs kun je in een PLG zuiverder kijken naar wat een kind nodig heeft en een antwoord geven op de vraag: hoe kan ik alle kinderen tot hun recht laten komen? Door de lerende opstelling van de professional, het samen denken als gemeenschap en de gerichtheid om naar het leren van kinderen te kijken, ontstaan kwalitatiever en creatiever oplossingen om maatwerk te kunnen leveren, om het onderwijs passend te maken.

## HandelingsGericht Werken (HGW)

Een andere tool om het onderwijs passender te maken is het werken volgens HGW. Hierbij spreken we over een manier van werken die is afgeleid van de HandelingsGerichte Diagnostiek (Pameijer & Van Beukering, 2004). HGW is een werkwijze voor de benadering van kinderen, waarbij uitgegaan wordt van bevorderende factoren. Niet zozeer wordt het accent gelegd op de leerling met al zijn kenmerken, als wel op de opvoedings- en onderwijssituatie. Wat gaat daarin goed en wat zou beter kunnen? Door een betere samenwerking tussen school- ouders- kind, kunnen hogere doelen worden bereikt. Verschillende onderwijsbegeleidingsdiensten bieden teamtrainingen aan om te gaan werken met HGW. In de praktijk blijkt HGW goed samen te gaan met de Interactieve Gedifferentieerde Directe Instructie, het IGDI model met convergente differentiatie (Kappen, 2011), de didactische uitvoering op micro-niveau. Het beproefde pedagogische principe 'aanstekelijk voorbeeld stellen-





samendoen – alleen laten doen – gewenning’ komt hierin goed naar voren. De leerkracht differentieert op basis van instructie in plaats van in aanbod. Bij HGW wordt sterk gekeken naar de competenties van individuele kinderen. Per kind wordt in kaart gebracht waar het sterk in is, wat versterkende en belemmerende factoren zijn en hoe het gesteld is met houdingsfactoren als welbevinden, zelfstandigheid en betrokkenheid. Ook wordt in kaart gebracht welke instructievorm het beste past bij dit kind: groepsinstructie, verlengde instructie of zeer intensieve instructie. HGW gebruikt hierbij de termen ‘instructie-gevoelig’ en ‘instructie-afhankelijk’. Steeds meer onderwijsmethoden hanteren deze begrippen in hun handleidingen.

## Uitgangspunten HGW

Ook bij HGW zijn karakteristieken te geven, basisprincipes die ten grondslag liggen aan de acties die er uit volgen:

### 1. De onderwijsbehoeften staan

**centraal.** Hierbij ligt het accent op de behoeften. Wat heeft het kind nodig om tot leren te komen? Voor defect-denken is bij HGW geen plaats, zinloze lijsten met beschrijvingen van wat het kind allemaal niet kan. Behoeften kunnen worden uitgedrukt in lesstof, instructie-hoeveelheid of werkomstandigheden.

*Wat heeft deze leerling nodig om doel te behalen, pedagogisch en didactisch?*

*Instructie nodig die.....*

*Opgaven die.....*

*Leeractiviteiten die .....*

*Feedback nodig die .....*

*Een leerkracht die .....*

*Groepsleden die .....*

### 2. Transactioneel referentiekader.

Onderwijssituaties zijn dynamisch, dat geldt ook voor kinderen. Leerontwikkeling is geen stapeling van leerervaringen (optelmodel), maar een vermenigvuldiging van

leerervaringen (vermenigvuldigingsmodel). Het gaat om dit kind, in deze huidige onderwijssituatie, in een holistische benadering. Iedere betrokkene vervult een kleine of grote bijdrage aan de situatie van een kind: de leerkracht, de IB-er, de onderwijsassistent, de ouders etc. In dit ecologische model levert goede samenwerking en communicatie een scherper beeld op van wat het kind nodig heeft om verder te kunnen ontwikkelen.

3. **De leerkracht doet er toe.** Niet alleen didactische vaardigheden worden gevraagd, ook de pedagogische vaardigheden zijn erg van belang bij het helpen ontwikkelen van kinderen (Van Lieshout, 2002).

4. **Positieve aspecten benutten.** In het eerste deel van dit stuk maakten we kennis met Kruiemeltje uit de gelijknamige film. Een focus op de klinische termen, gericht op de beperkingen en



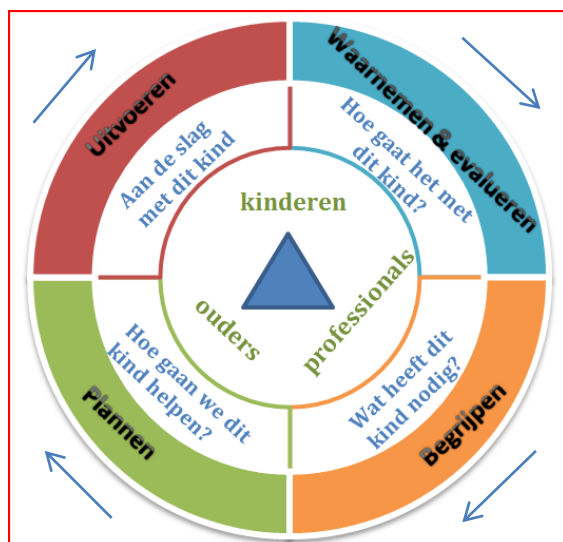
belemmeringen van een kind, kan er voor zorgen dat de aanpak door de professional ook belemmerd wordt door zijn of haar eigen blikveld. Het inschakelen van de positieve eigenschappen van een kind zijn goed voor het gevoel van competentie en het slagen van de aanpak. Nadenken over de vraag wanneer het wel goed gaat, levert een haalbaarder en effectiever aanpak op (Pamijer & Van Beukering, 2006).

### 5. Constructief samenwerken.

Juist als onderwijs maatwerk moet zijn, is het erg van belang om efficiënt samen te werken, ieder vanuit de eigen rol. Alle hens aan denk, zou je kunnen stellen. De leerkracht is de professional, de ouders zijn ervaringsdeskundige en de Intern Begeleider

de regisseur van het maatwerk. Vergeet daarbij niet om de rol van het kind erbij te betrekken. Veel kinderen weten goed te benoemen wat ze moeilijk vinden en waar ze aan zouden willen werken.

6. **Doelgericht werken.** Een haalbaar en impliciet doel opstellen blijkt in de praktijk soms een lastige opgave te zijn. In het cyclische proces van HGW is dit een belangrijke fase. Om een vakkundig en haalbaar plan op te stellen, is informatie nodig. In de samenwerking tussen school, thuis en mogelijke andere partijen is het goed om goed te begrijpen wat er nodig is om een plan te laten slagen. In onderstaand schema wordt het cyclische proces helder weergegeven.



Telkens is de vraag: waar gaan we naar toe? In de komende periode, maar ook in groter verband: wat is het ontwikkelingsperspectief?

7. **Systematisch en transparant werken.** Transparant zijn over de kennis die van een kind beschikbaar is, over de werkwijze, de doelen en de aanpak, bevordert de situatie voor het kind. Alle betrokkenen weten waar ze aan toe zijn en wat de volgende stap is. Heldere afspraken voorkomen misverstanden en stemmen verwachtingen op elkaar af. Door een goede dossiervorming gaat kennis van een kind niet verloren. Door systematisch te

werken, worden fouten in de besluitvorming voorkomen en zorgvuldigheid in handelen bevorderd.

## Samenvattend HGW

HGW is een systematische, positieve manier van benaderen. Kinderen worden benaderd vanuit kansen en mogelijkheden. In het licht van Passend Onderwijs is het met HGW goed mogelijk om afstemming op individueel niveau te bereiken. Kinderen worden niet bij voorbaat op hun ontwikkelingsprofiel afgerekend en afgewezen. Per kind wordt gekeken naar de mogelijkheden. In de didactiek is er door middel van het IGD-model ruimte voor uitgebreide instructiebehoefte. Een professional die HGW kan bieden voor zijn of haar leerlingen, maakt het verschil!

## Opbrengstgericht Werken (OGW)

De derde en laatste discipline op het meso-niveau is het werken volgens OGW. Dit is de derde component van de mix van keuzes in het onderwijs die meehelpt om het Passend Onderwijs tot een succes te kunnen maken. In de eerste plaats is de Nederlandse overheid in het toezichtskader van de Onderwijsinspectie geïnteresseerd in de opbrengsten van de school. De onderwijsinspectie hanteert het begrip 'opbrengstindicatoren', waaronder verstaan wordt de leerresultaten aan het einde van de basisschool, de scores op tussentijdse toetsen uit het leerlingvolgsysteem en de doorstroming van leerlingen binnen de school (Onderwijsinspectie, 2010). Op zich is het een goede zaak dat de onderwijsinspectie scholen spiegelt en beoordeelt naar hun resultaten. Toch dienen de toetsgegevens een heel ander doel en is het toetsingskader bijkomstigheid. Het nut van toetsen is dat het enigszins een beeld geeft van de ontwikkelingsvorderingen bij kinderen. Toetsen zijn relatief. Als je je als school alleen gaat richten op de toetsscores,

betekent dat een verarming van je curriculum, aldus Ton Duif, voorzitter van de Algemene Vereniging voor Schoolleiders (redactie Trouw, 2010). Toetsen zijn een middel, geen doel. Om het als middel in te zetten in de basisschoolpraktijk, is OGW een goede werkwijze. Bij OGW worden toetsgegevens niet alleen gebruikt voor de toetsing van de kwaliteit van de school, maar ook voor de dagelijkse onderwijspraktijk. Door toetsuitslagen als vertrekpunt te nemen voor nieuwe doelstellingen, ben je effectiever bezig en haal je hogere doelen (PO-raad, 2009). Het is de verantwoordelijkheid van iedere schooldirecteur om de waarde en invloed van toetsen goed in te schatten.

## Focus

Met OGW zorg je ervoor dat je als school gefocussed blijft op de hoofdvakken rekenen en taal, waarbij de laatste onder te verdelen is in spelling, technisch lezen en begrijpend lezen. Het huidige basisschoolprogramma is tjokvol en er wordt veel gevraagd van basisscholen. Om dicht bij de



doelstelling van de school te blijven als opleidingsinstituut en om effectiever keuzes te maken in het programma, kunnen toetsuitslagen worden gebruikt als vertrekpunt, zowel op leerlingniveau als groepsniveau als schoolniveau. Afhankelijk van de laatst behaalde scores, kunnen haalbare en effectieve doelen worden gesteld. Daarbij is het bijzonder aan te bevelen dat deze doelen in gezamenlijkheid van het team worden opgesteld, samen achter dezelfde doelen staan.

## Alle lagen

Het gezamenlijke optrekken binnen de school maakt het werken aan de hand van opbrengsten effectiever. Op schoolniveau dient de organisatie daarbij zo te zijn ingericht dat OGW gestalte kan krijgen. Aan de volgende voorwaarden dient te worden voldaan:

- veilige ordelijke omgeving
- professionaliteit en collegialiteit
- betrokkenheid van ouders
- uitdagende doelen en effectieve feedback
- haalbaar en gedegen programma

Binnen een dergelijke organisatie kan de leerkracht op zijn of haar beurt pedagogisch en didactisch handelen afstemmen door middel van goed klassenmanagement en sturing van het programma. Op leerlingniveau is het van belang dat gegevens bekend zijn van de betreffende leerling, om zo goed mogelijk aan te kunnen sluiten met het programma en realistische doelen te kunnen stellen.

De vorm en werkwijze per school kunnen verschillen bij het werken aan de hand van opbrengsten. De PO-raad heeft verschillende succesformules gebundeld tot een handzaam document om zo andere scholen suggesties te geven om te

werken met OGW (PO-raad, 2009). Zo blijken zogenaamde 'datawalls' goed inzicht te geven in de vorderingen, evenals analytische gesprekken in het team. In elk van de beschreven succesvolle scholen blijkt de leerkracht de spil te zijn. De professional is ook bij OGW, net als bij HGW en de PLG cruciaal.

In het licht van Passend Onderwijs is werken aan de hand van opbrengsten zinvol, omdat er –evenals bij HGW- gefocussed wordt op haalbare doelstellingen. Ook hier weer een



benadering van het individuele niveau, in combinatie met het groeps- en schoolniveau.

## Passend onderwijs

Drie systemen op mesoniveau zijn in bovenstaande beschreven. In een harmonie met elkaar en onder goede regie, kunnen deze systemen er toe bijdragen dat meer kinderen op de reguliere basisschool kunnen blijven of geplaatst worden dan in het verleden. Het zwaartepunt bij zowel PLG als HGW als OGW ligt bij de leerkracht. Deze kan op zijn beurt antwoord geven op de vragen

- Hoe kan *ik* de kinderen tot hun recht laten komen? Door de professionele leeromgeving sta ik er niet alleen voor, werk ik professioneel samen en is er ruimte voor dat ik aan mijn competenties werk om het beste uit de leerlingen te halen.
- Hoe zie ik het kind, wat is mijn grondhouding? Door handelingsgericht werken zie ik het kind en zijn ontwikkeling niet als star en autonoom, maar als ecologisch vol kansen. Ik sluit aan bij de behoeftes van een kind en lever maatwerk.
- Hoe draag ik de kennis adequaat over? Door het interactief gedifferentieerd instructiemodel organiseer ik mijn lessen zo dat ik elk kind kan geven wat het nodig heeft. De duidelijke structuur geeft zowel

mij als de leerling houvast.

- Hoe kan ik haalbare en effectieve doelen stellen in mijn onderwijs? Door opbrengstgericht werken heb ik goed in kaart wat de leervorderingen zijn op leerling- en groepsniveau. Daardoor kan ik scherpere doelen formuleren voor de nieuwe periode.

## Samenvattend

Het samenspel van PLG, HGW en OGW vergroot de kansen van alle kinderen op de basisschool. Het geeft sturing aan het onderwijsproces in dienst van het kind. Het vakmanschap mag schitteren, het maatwerk geleverd.



Het passend onderwijs is naar mijn smaak niet een vernieuwende beweging. Het is een beweging die teruggaat naar de oorsprong en de zuiverheid van onderwijs. Het is een grondrecht voor kinderen om onderwijs te krijgen. Dat maakt ons volwassenen – professional of ouder- verantwoordelijk om het opvoedwerk zo te organiseren dat we hen die kansen kunnen geven. Als professional daagt het ons uit om dat werk meer dan goed te doen. Wat een vakmanschap!

Martin Brouwer

Ecologisch Pedagoog - directeur Gbs de Fontein Enschede

**ZORGEN MOET  
JE DOEN**

**NIET MAKEN**

*Loesje*

Postbus 1045  
6801 BA Arnhem  
www.loesje.nl

## Bibliografie

- Angenent, H. (2006). *Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling*. Baarn: HBuitgevers.
- Deming, W. (1986). *The Deming management method*. New York: Penguin.
- Hord, S. (1997). *Professional learning community*. Austin, Texas: Southwest Educational Development Laboratory.
- Jansen, H., & red. (2005). *Levend leren*. Utrecht: Agiel.
- Kappen, A. (2011, 02 24). *Opbrengstgericht werken met een datamuur*. Opgeroepen op 02 24, 2011, van [www.scholenaanzet.nl](http://www.scholenaanzet.nl): [www.scholenaanzet.nl/.../L01\\_4\\_november\\_Goes\\_Opbrengstgericht\\_werken\\_met\\_een\\_datamuur\\_-\\_Ad\\_Kappen.pdf](http://www.scholenaanzet.nl/.../L01_4_november_Goes_Opbrengstgericht_werken_met_een_datamuur_-_Ad_Kappen.pdf)
- Kim, D. (2001). *Organizing for learning*. Waltham: Pegasus Communications.
- Meijer, R. (2009). *Opbrengstgericht werken doe je zo!* Utrecht: PO-Raad.
- Onderwijsinspectie. (2010). *Analyse en waardering van opbrengsten september 2010*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs.
- Pameijer, N., & Van Beukering, T. (2004). *Handelingsgerichte Diagnostiek*. Leuven: Acco.
- Pamijer, N., & Van Beukering, T. (2006). *Handelingsgericht werken: een handleiding voor de intern begeleider*. Leuven: Acco.
- PO-raad. (2009). *Opbrengstgericht werken doe je zo*. Utrecht: H3 Groep Marketing en Communicatie.
- PO-Raad. (2011, 02 22). *Beleidsontwikkeling Passend Onderwijs*. Opgeroepen op 02 22, 2011, van <http://www.passendonderwijs.nl>: <http://www.passendonderwijs.nl/102/beleidsontwikkeling.html>
- redactie Trouw. (2010, 12 01). Juf zit er met de stopwatch naast. *Trouw*, p. 1.
- Van Lieshout, T. (2002). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Verbiest, E. (2003). Professionele leergemeenschappen: een nieuwe kijk op permanente ontwikkeling van leraar en school. *Basisschoolmanagement (15/16)*, 15.
- Verschuieren, K., & Koomen, H. (2007). *Handboek diagnostiek in de leerlingenbegeleiding*. Apeldoorn: Garant-Uitgevers NV.